

■ Του ΧΑΡΗ ΣΤΡΑΤΙΔΑΚΗ*

Αναδιφώντας το χθες Η ιστορία μέσα από τις ρεθεμνιώτικες αυλές (Μέρος Α')

Ό' αφήσουμε για λίγο σήμε-ρα την ιστορία της Βιβλιοθή-κης μας για να ασχοληθούμε, λόγω επικαιρότητας, με ένα άλλο θέμα. Άλλωστε η Βιβλιο-θήκη έχει ήδη, όπως νομίζω δείξαμε, μια προϊστορία 130 χρόνων και μια ιστορία άλλων 70, οπότε η καθυστέρηση της ολοκλήρωσης της καταγρα-φής της ιστορίας της κατά μια εβδομάδα δεν αποτελεί παρά σταγόνα στον ωκεανό! Θα ασχολη-θούμε λοιπόν σήμερα και σε επόμενη συνέχεια της στήλης μ' έναν άλλο τρόπο καταγραφής και παρουσίασης του ιστορικού παρελ-θόντος, μέσω δηλαδή ξεναγήσεων. Έτσι ονομάζει ο Σύλλογος Κα-τοίκων Παλιάς Πόλης και ο πρόεδρος του και φίλος Θωμάς Κρεβε-τάκης τις παρουσιάσεις που κάνουμε εδώ και πέντε χρόνια, στα πλαίσια των «Ημερών Ρεθύμνου», αν και εγώ προσωπικά προτιμώ να τις λέω ιστορικές περιηγήσεις. Ο τρόπος αυτός παρουσίασης εξασφαλίζει έναν σημαντικό αριθμό ενδιαφερόμενων, τόσο που να χρειάζεται να απευθυνόμαστε με την ενίσχυση ενός ηλεκτρικού μεγάλων, όπως αυτά που παλιότερα ονομάζαμε «ντουνούτες».

Η πρώτη λοι-πόν μεγάλη τέ-τοιαν περιήγη-ση ήταν εκείνη με τον τίτλο **Θα-λασσινές ιστο-ρίες του Ρεθύ-μνου I. Δυτική ακτογραμμή**, που πραγματο-ποιήσαμε στις 25 Μαΐου του 2013 και από τότε έχουμε επαναλάβει αρκε-τές φορές. Ακολούθησε μια άλλη στις 2 Ιουνίου 2013 με τον τίτλο **Θαλα-σσινές ιστορίες του Ρεθύμνου I. Ανατολική ακτογραμμή**. Και οι δύο αυ-τές περιηγήσεις ακολουθήθηκαν από αναλυτικές προβολές, στον συνεδρι-ακό χώρο του φιλόξενου ξενοδοχείου «Ιδαίων». Και όπως και σε όλες τις παρόμοιες διοργανώσεις μας, στους συμμετέχοντες δόθηκαν προγράμ-ματα-βιβλιαράκια, τα οποία όσοι ενδιαφέρονται μπορούν να κατεβάσουν οποιαδήποτε στιγμή από τον διαδικτυακό τόπο των «Ημερών Ρεθύμνου». Τα προγράμματα αυτά συνθέτει αφιλοκερδώς η άλλη «ψυχή» της διοργά-νωσης **Κώστας Ανδρώνης**. Και, για την ιστορία, μιας και η ιστορία είναι το αντικείμενο της στήλης, η τρίτη «ψυχή» της διοργάνωσης είναι ο **Στέλιος Δαφέρμος**. Αυτά, για να αποδώμε τα του Καίσαρος τω Καίσαρι...

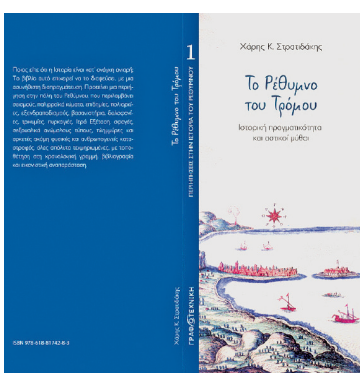

Μια άλλη περιήγη-ση μας πραγματοποιήθηκε στις 21 Μαρτί-ου 2015 για εκπαιδευ-τικούς και όχι μόνο, με τον τίτλο **Περπα-τώντας στο Ρέθυ-μνο και ανιχνεύο-ντας ψηφίδες της Ευρώπης**. Αργότε-ρα, πραγματοποιήθη-κε μια πιο «παλική» εκδοχή της, για τον Όμιλο Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων του Centro Galileo των Χανίων, ενώ στα πλαίσια των «Ημερών Ρεθύμνου» πραγματοποιήθηκε στις 17 Μαΐου 2015 η ξενάγηση **Αναζητώντας την γοτθι-κή τέχνη, την Αναγέννηση και το μαρόκ στα καντούνια και στις γρότσες του Ρεθύμνου**. Η περιήγηση εκείνη ευτύχησε μάλι-στα να αποτελέσει θέμα εισήγησης στο Συνέδριο «Ο 16ος αιώνας στη Βενετοκρατούμενη Κρήτη. Ιστορία και Πολιτισμός».

Ακολούθησαν δύο περιηγή-σεις «κοινωνι-κής ιστορίας», όπως συνηθί-ζεται να απο-καλείται. Τις τελευταίες δε-καετίες οι ιστορι-κοί έχουν αναγνω-σει στο σύνολό τους το γεγονός ότι η ιστορία δεν είναι μόνο πολιτική, στρα-τιωτική, διπλωματική, μνημειακή και οι-κονομική αλλά και -πρωτίστως- κοινωνι-κή. Ιστορία είναι επίσης εκείνη της κατόι-κησης, της τεχνολογίας, της καθημερινής ζωής, της νεολαίας, των γυναικών, των μει-ονοτήτων, της διατροφής, των κοινωνικών σχέσεων, των αντιλήψεων, των συμπεριφο-ρών, των ιδεολογιών και των νοσημάτων. Κι ακόμα είναι κι εκείνη που από τη δεκαε-τία του 1970 ορίστηκε ως «μικροϊστορία».

Η περιήγηση κοινωνικής ιστο-ρίας λοιπόν **Ανιχνεύοντας την ιστορία της γέυσης στο Ρέ-θύμνο** στις 25 Μαΐου 2015 είχε απρόβλεπτη ανταπόκριση από κατοίκους και επισκέπτες. Το ίδιο σε ακόμα μεγαλύτερη κλίμακα έγινε και στις 29 Μαΐ-ου του επόμενου έτους με την πρόδρομη περιήγηση **Το Ρέθυ-μνο του τρόμου: ιστορική πραγματικότητα και αστικοί μύθοι**. Σ' αυτήν πήραν μέρος περισσότεροι από 250 Ρεθεμνιώτες, μερικοί από τους οποίους ίσως είχαν κατά νου καταστάσεις τύπου Δράκουλα, όμως το γεγονός ότι δεν εγκατέλειψαν κατά τη διάρκεια της και ότι παρέμει-ναν για να παρακολουθήσουν την ανακεφαλαιωτική προβολή δείχνει για μια ακόμα φορά ότι καθένας μπορεί να ενδιαφερθεί για την ιστο-ρία, αρκεί αυτή να παρουσιάζεται με τρόπο αξιοσημνιότατο.

Στο αποτέλεσμα αυτό συνέβαλε και η εισήγηση του μελίσματος εκπαιδευ-τικού **Θωμάη Ρηγιγιώτη** για τους αστικούς μύθους φόβου και τρόμου

του Ρεθύμνου. Και είναι το ενδιαφέρον του κοινού που έδωσε το θάρρος στη «Γραφοτεχνική Κρήνη» να ξεκινήσει σ' αυτές τις δύσκολες στιγμές τη συστη-ματική δημοσίευση των ιστορικών περι-πάτων, με το «Το Ρέθυμνο του τρόμου», που κυκλοφορεί σε λίγες μέρες. Το βι-βλίο θα παρουσιαστεί στις **27 Μαΐου 9.00 μ.μ.** σε έναν χώρο που δεν έχει χρησιμοποιηθεί μέχρι σήμερα, στο εντικό λιμάνι, **μπροστά από το Τελω-νείο**. Θα έχει προηγηθεί από τις 7.00 μ.μ. η σχετική ξενάγηση, με εκκίνηση από την Πλατεία του Αγνώστου Στρα-τιώτη. Αν δεν αντιμετωπίζεται προβλή-ματα με την καρδιά σας κι αν δεν εί-στε αγοραφοβικοί, κλειστοφοβικοί και εντομοφοβικοί, να είστε εκεί!

Μια άλλη περιήγηση, που αυτή ξεκίνησε από ένα πρωταπριλίτι-κο αστέρι, αλλά είχε απρόβλεπτη ανταπόκριση από τους Ρεθεμνιώ-τες, γ' αυτό και πραγματοποιήθηκε δύο φορές, ήταν εκείνη με τον τίτλο «Προμαχώνες και κανονιοθυρίδες, κολοσσάρες και πετρομαρουλίδες: περιήγηση στον μνημειακό, χλωρι-δικό και πανικόδοκτο πλούτο των τει-χών της Φορτέτζας του Ρεθύμνου». Προκειμένου λοιπόν να σπληντευτεί η κατάσταση στην οποία έχει περι-έλθει το περιμετρικό τείχος της Φορ-τέτζας, με χιουμοριστικό τρόπο, που συχνά είναι και ο μόνος αποτελε-σματικός, πραγματοποιήθηκε τον Μάιο και τον επόμενο Ιούνιο, ο ιστο-

ρικός αυτός περίπατος, στα πλαίσια των «Ημερών Ρεθύμνου 2016». Μάλι-στα στις 6 Ιουνίου περιλάμβανε και εργαστήριο παρασκευής αλμυρών σκευασμάτων από κάπαρη και κρί-ταμα των τειχών του φρουρίου. Τελ-ικά όμως αποδείχτηκε ότι ούτε το γέλιο είναι αποτελεσματικό, αφού οι υπεύθυνοι για την κατάσταση των τειχών μάς ξεπέρασαν σε ευρηματι-κότητα, στήνοντας μια σκαλωσιά και κάνοντας ότι καθαρίζουν ούτε 500 από τα 15.000 τετραγωνικά μέτρα των τειχών!

Όλες οι παραπάνω περιηγή-σεις-ξεναγήσεις και άλλες, για την Παλιά Πόλη του Ρεθύμνου, για τα σπήλαια της δυτικής ακτογραμ-μής κ.λπ. καταβάλλεται προσπά-θεια να πραγματοποιούνται με μια διαφορετική από τις συνηθέ-ρις παιδαγωγικές. Πέραν της **οπτι-κότητας** που η οπτική τους προ-σπαθεί να προσφέρει, που παραδόξως παραμένει ζητούμενο στην εγω-μική της εικόνας, η παρουσίαση επιχειρεί να προωθήσει επίσης τη **βιομα-τικότητα**. Και αυτό το εξασφαλίζει όχι μόνο η επί τόπου παρουσία αλλά και η ομιλία-προβολή που επακολουθεί, στην οποία χρησιμοποιούνται περισσότερες φωτογραφίες, χαλκογραφίες, πίνακες ζωγραφικής, εικό-νες χειρογράφων, χάρτες και ήχοι αλλά και ακολουθείται από συζήτηση, που είναι απαραίτητη για την ανατροφοδότηση σε γνώσεις του συνόλου των συμμετεχόντων. Τις όλες διοργανώσεις πλουτίζουν οι εμπειρίες των ανθρώπων που καλούνται να πουν δυο σχετικά λόγια αλλά και των ιδίων των συμμετεχόντων, που συχνά αποδεικνύονται «ποτάμια αστείρευτα»!

Σήμερα λοιπόν από τη στήλη μας θα επιχειρήσουμε να σας παρουσιάσου-με μια ξενάγηση που θα πραγματοποιή-σουμε σε λίγες μέρες, στα πλαίσια των «Ημερών Ρεθύμνου 2017», με τον τίτλο **Εις ποίαν κούρτην κάθεται κι εις ποί-αν λόντζαν είσαι** και τον διευκρινιστικό υπότιτλο **Αναζητώντας τις κρυμμένες μορφές των αυλών του Ρεθύμνου**. Αυτή τη φορά δηλαδή θα προσπαθήσου-με να ανιχνεύσουμε την ιστορία του Ρε-θύμνου μέσα από τις αυλές του (cortes, στα λατινικά και βενετσιάνικα), ενώ παράλληλα δεν θα ξε-χάσουμε να μιλήσουμε για την αρχιτεκτονική τους, για τη χλωρίδα και πανίδα τους, για την προσπα-θεια ανοιγμάτων τους επί Ρωσικής Κατοχής, για τις μεθόδους υποκατάστασης των λειτουργιών τους όταν η δημιουργία τους στο οικόπεδο είναι αδύνατη κ.λπ. Με την ευκαιρία θα αναφέρουμε εδώ επι-γραμματικά τις λειτουργίες των αυλών, από τη βενετοκρατία μέχρι και τη δεκαετία του 1950: ατο-μική υγιεινή, πλούσια κάθε είδους, ύδρευση από πηγάδια και στέρνες, παραγωγή λαχανικών και φρούτων, μπουγάδα, μαγείρεμα, γεωργικές εργασίες (πάτημα σταφυλιών, απόσταξη στεμφύλων κ.ά.), αναψυχή (ξεκαλοκαίρισμα), και βέβαια, κοινωνική συναναστροφή, ιδιαίτερα των γυναικών.

Πίσω από προσόψεις κατοικιών και κονακίων κι από ψη-λούς μαντρότοιχους, θ' ανακα-λύψουμε στην περιήγησή μας αθέατες μορφές, που αναδει-κνύουν λεπτομέρειες της κα-θημερινής ζωής. Θα συναντή-σουμε «μπαξέδες» με ποικιλία δέντρων και θάμνων, «κρηπού-λια», πηγάδια και «γιότερες», με μονολιθικά «μποτζάλε», γούρνες πλυσίματος και πο-τίσματος των ζώων, κρήνες, νιπτήρες λατρείας, εικονοστάσια-υπολείματα εκκλησιών, αναβρυτήρια και όμορφα καθιστικά. Θα συναντήσουμε επίσης αυλές σύγχρονων κατοικι-ών, αυλές με χρήσιμη εστίαση και αυλές θρησκευτικών ιδρυμάτων και απλής λαϊκής λατρείας. Στο τέλος, στην αυλή του τεμένους Βελή Πασά, θα «κάνουμε λόντζα» παρακο-λουθώντας μια αναλυτική προβολή με αυλές που δεν μπορούσαμε να επισκεφθούμε ή που δεν είχαν την τύχη να φτάσουν ως τις μέρες μας, που όμως θυμίζουν έντονα τον στί-χο του Βιτζέντζου Κορνάρου για **περβόλια ορεχτικά με δέντρα μυρισμένα**.

αυτήν του Λαογραφικού Μουσείου. Βέβαια, αρχικά, επί βενετοκρατίας, η αυλή αυτή ήταν πολύ μεγαλύτερη, αφού το Μέγαρο Clodio στο οποίο ανήκε περι-λάμβανε και το διπλανό κτήριο, γνωστό ως σήμε-ρα ως «Φύλλο-Κανταίφι», με το εντυπωσιακό θύρω-μα και το λατινικό του ρητό. Αργότερα μετατράπη-κε σε κονάκι του Σελίμ Μπέη, στη συνέχεια σε πρώ-το διοικητήριο της πόλης και στη συνέχεια απέκτη-σε και άλλες χρήσεις, μέχρι και βιοτεχνικές (μεταδα-ριό). Ευτυχώς μέσα απ' όλες αυτές τις περιπέτειες η αυλή του διασώθηκε αλώβητη, με στέρνα-πατητήρι, πηγάδι με μονολιθικό μαρμάρينو μποντζάλε και βέ-βαια, με την εντυπωσιακή του βενετσιάνικη σκάλα. Σήμερα η αυλή αυτή, πέραν της πράσινης οπτικής εικόνας που παρέχει, χρησιμοποιείται για την πραγ-ματοποίηση υπαιθριών πολιτιστικών εκδηλώσεων, σχετικών με το αντικείμενο του Μουσείου.

Εκκίνηση. Αυλής Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου Ρεθύμνου. Θα ξεκινήσουμε την περιήγη-σή μας από μια πολυσύχναστη αυλή του Ρεθύμνου,

αυτήν του Λαογραφικού Μουσείου. Βέβαια, αρχικά, επί βενετοκρατίας, η αυλή αυτή ήταν πολύ μεγαλύτερη, αφού το Μέγαρο Clodio στο οποίο ανήκε περι-λάμβανε και το διπλανό κτήριο, γνωστό ως σήμε-ρα ως «Φύλλο-Κανταίφι», με το εντυπωσιακό θύρω-μα και το λατινικό του ρητό. Αργότερα μετατράπη-κε σε κονάκι του Σελίμ Μπέη, στη συνέχεια σε πρώ-το διοικητήριο της πόλης και στη συνέχεια απέκτη-σε και άλλες χρήσεις, μέχρι και βιοτεχνικές (μεταδα-ριό). Ευτυχώς μέσα απ' όλες αυτές τις περιπέτειες η αυλή του διασώθηκε αλώβητη, με στέρνα-πατητήρι, πηγάδι με μονολιθικό μαρμάρينو μποντζάλε και βέ-βαια, με την εντυπωσιακή του βενετσιάνικη σκάλα. Σήμερα η αυλή αυτή, πέραν της πράσινης οπτικής εικόνας που παρέχει, χρησιμοποιείται για την πραγ-ματοποίηση υπαιθριών πολιτιστικών εκδηλώσεων, σχετικών με το αντικείμενο του Μουσείου.

από τα σωθερικά παράθυρα του ορόφου, το οποίο οι σημερινοί διαχειριστές του χώρου επενδύουν με μύθο σχετικό με τον Ερω-τόκριτο και την Αρετούσα. Το -σύγχρονο- ψηφιδωτό με το οποίο είναι επενδυμένη η αυλή μάς υπενθυμίζει ότι οι αυλές του Ρε-θύμνου ήταν είτε πλακόστρωτες είτε βοταλωτές, πέραν βέβαια του τμήματός τους εκείνου που αποτελούνταν από σκέτο χράμα.

Αυλή ξενοδοχείου Veneto. Το κτήριο του σημερινού ξενοδοχεί-ου είναι πιθανόν να στέγαζε επί ενετικής κατοχής την μονή του Αγίου Νικολάου. Η αυλή του, την οποία θα παρατηρήσουμε από τον δρόμο, είναι από τις πιο εντυ-πωσιακές της πόλης, με την οξυ-κόρυφη κάμαρα της και το ημι-κυκλικό τόξο της σκάλας. Εντυ-πωσιακή είναι και η ποδιά ενός

κονοσταθαύμε για να προσέξουμε μια από τις ωραιότερες αυλές-κηπούλια της πόλης, που σήμερα έχει πάρει χρήση εστίασης. Αυτό που ξεχωρίζει την -εμπορική- αυτή χρη-ση μιας τυπικής αυλής-κήπου της παλιάς πόλης του Ρεθύμνου από άλλες είναι η προ-σεμνής χρήση του χώρου, χωρίς την συνήθη υπερασώρευση τραπεζοκαθισμάτων, δηλαδή το μέτρο, ένα κοινό χαρακτηριστικό των όμορφων αυλών του Ρεθύμνου.

Αυλές Κυρίας Αγγέλων και ταβέ-νας Σοκάκι. Η αυλή της Μικρής Παναγί-ας ήταν στο παρελθόν πολύ μεγαλύτερη, εκτεινόμενη και προς δυσμάς, κατεύθυν-ση προς την οποία η εκκλησία επεκτάθη-κε κατά τον 20ό αιώνα, και πιο συγκεκρι-μένα το έτος 1920 που μετατράπηκε από τζαμί σε ορθόδοξη εκκλησία. Σήμερα η Ενορία διατηρεί εδώ έναν περιπολιτικό ανθόκηπο, πραγματική οάση μέσα στο στρίμωγμα την κτηρίων της Παλιάς Πό-λης. Λίγο παρακάτω, στην οδό Πόρτου θα ανιχνεύσουμε μια αυλή-κήπου με αυλές που ανήκουν στο κέντρο της. Η ύπαρξη νερού, κατά το δυνατό τρεχού-μενου, ήταν απαραίτητο μέρος

τιδείες των κυκλικών τριγώνων του ωραιότερου θυρώματος του Ρεθύμνου, που σκαρφαλωμέ-νοι στα κλαδιά των δέντρων της αυλής, προσπαθούν να πιάσουν τα πουλάκια που κοιρναίζουν ανάμεσα στα φύλλα.

Αυλή μεγάρου οδού Κλειδιά. Εδώ θα σταθούμε αρκετή ώρα για να παρα-τηρήσουμε τους κήπους τριών συνολι-κά οικιών, δυστυχώς όμως από την εξω-τερική τους πλευρά, εκείνη του δρόμου. Στη γνωστή μας και από άλλες ξεναγή-σεις γωνιακή οικία υπάρχουν δύο συνο-λικά αυλές, που περιλάμβαναν μαγειρείο, αποχωρητήριο, χώρους διαμονής υπη-ρετικού προσωπικού, κηπούλι, μποντζά-λε, γιότερνα και πέτρινη σκάλα. Η κεντρι-κή αυλή που βρίσκεται ακριβώς μπρο-στά μας ήταν βέβαια «χοχλαδωτή», στε-γασμένη με ζύλινη δοκιδωτή οροφή. Δεν θα παραλείψουμε να εστιάσουμε για μια ακόμη φορά το βλέμμα μας στους ερω-τόκριτους κήπους του ορόφου, που ταυ-τίζονται με το κεντρικό κτήριο του Μουσείου.

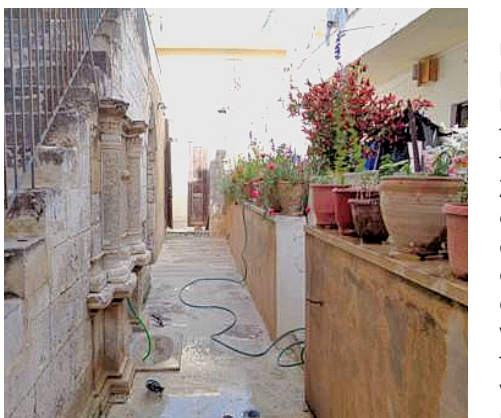
Αυλές έναντι μεγάρου οδού Κλειδιά. Στις δυο αυλές της οδού Κλειδιά, απέναν-τι και διαγώνια, θα κοινοσταθούμε για άλλο λόγο. Σ' αυτές θα παρατηρήσουμε, πίσω από τους ψηλούς μαντρότοιχους, τα δέντρα που ξεπροβάλλουν. Με πρώτη ματιά θα ξεχωρίσουμε μπανανιές και μια εντυπωσιακή συστάδα καλαμιών μπαν-πού(!). Την υπόλοιπη βλάστηση δεν θα είναι δύσκολο να τη συμπληρώσουμε με τη φαντασία μας. Θα αναρωτηθούμε επί-σης αν μεγάλο ύψος των μαντρότοιχων της παλιάς πόλης ήταν χαρακτηριστικό τους ήδη την περίοδο της ενετικής κατοχής ή διαμορφώθηκε κατά την επό-μενη, της οθωμανικής κυριαρχίας, προ-κειμένου να προφυλάξει τους ενοίκους και ιδιαίτερα τις γυναίκες από τα αδιά-κριτα βλέμματα.

Αυλή ξενοδοχείου Casa Vitae. Στην οδό Πατελάρου θα ζητήσουμε την άδεια προ-κειμένου να εισέλθουμε την αυλή του εντυπωσιακού αρ-χαιολογικού, που σήμερα έχει πάρει ξενοδοχειακή χρήση, μετά από την πρότυπη αναστήλωση που υπέστη. Εκείνο που θα μας εντυπωσιάσει στην αυλή αυτή είναι η χρήση του νερού, με το κλασικό οθωμανικό αναβρυτή-ριο στο κέντρο της. Η ύπαρξη νερού, κατά το δυνατό τρεχού-μενου, ήταν απαραίτητο μέρος

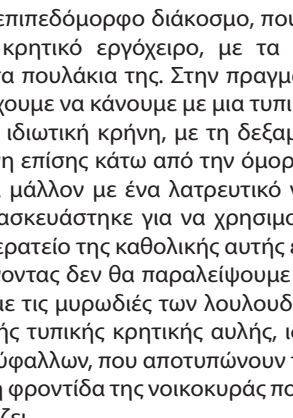
της αισθητικής των αραβικών και οθωμανικών αυλών και κήπων. Αν εστιάσουμε την προσοχή μας και στο βάθος, πίσω από τον μαντρότοιχο στα δυτικά, θα αντι-ληφθούμε ότι εκεί κρύβεται ένας εκτεταμένος ελεύθερος πράσιнос χώρος, που θα προσπαθήσουμε να προσπελάσουμε λίγο αργότερα.

και με τις ακόμα 24 που θα πραγ-ματοποιήσουμε με τη βοήθεια ει-κόνων, κατά τη διάρκεια της προ-βολής, που θα ακολουθήσει στην αυλή του Παλαιοντολογικού Μου-σείου Ρεθύμνου, με το οποίο και συνδιοργανώνουμε την ξενάγηση, στα πλαίσια και της Διεθνούς Ημέ-ρας Μουσείων 2017.

Αρκετά όμως για σήμερα. Θα συ-νεχίσουμε σε επόμενο φύλλο της εφημερίδας με τις υπόλοιπες 16 στάσεις της περιήγησής μας, όπως

Αρκετά όμως για σήμερα. Θα συ-νεχίσουμε σε επόμενο φύλλο της εφημερίδας με τις υπόλοιπες 16 στάσεις της περιήγησής μας, όπως

Αρκετά όμως για σήμερα. Θα συ-νεχίσουμε σε επόμενο φύλλο της εφημερίδας με τις υπόλοιπες 16 στάσεις της περιήγησής μας, όπως

Αρκετά όμως για σήμερα. Θα συ-νεχίσουμε σε επόμενο φύλλο της εφημερίδας με τις υπόλοιπες 16 στάσεις της περιήγησής μας, όπως

Αρκετά όμως για σήμερα. Θα συ-νεχίσουμε σε επόμενο φύλλο της εφημερίδας με τις υπόλοιπες 16 στάσεις της περιήγησής μας, όπως

* Ο Χάρης Στρατιδάκης είναι Δρ Παιδαγωγικής-ερευνητικής-συγγραφέας strharis@yahoo.gr